

[itobiad], 2022, 11 (4): 2507-2515

Kur'an Tilavetinde Usul ve Esaslar

Procedures and Principles in the Quran

Yasin ÇETİNKAYA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Graduate Student, Ondokuz Mayıs University Faculty of Theology

cetinkaya3755@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-4448-1833

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Kitap Değerlendirmesi / Book Review
Geliş Tarihi / Received	: 01.11.2022
Kabul Tarihi / Accepted	: 31.12.2022
Yayın Tarihi / Published	: 31.12.2022
Yayın Sezonu	: Ekim-Kasım-Aralık
Pub Date Season	: October-November-December

Atıf/Cite as: Çetinkaya, Y. (2022). Kur'an Tilavetinde Usul ve Esaslar . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 11 (4), 2507-2515. doi: 10.15869/itobiad.1197705

İntihal-Plagiarism: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Yasin ÇETİNKAYA).

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Published by/Yayıncı: Mustafa Süleyman ÖZCAN

Kur'an Tilavetinde Usul ve Esaslar
Kitap Değerlendirmesi / Book Review
Mustafa Kılıç (İstanbul: İFAV Yayınları, 2022)

Öz

Mustafa Kılıç, *Kur'an Tilavetinde Usul ve Esaslar* adlı eserinde Kur'ân okunuşu esnasında okuyucunun yaptığı hatalar ve bu hataların giderilmesi adına hangi yolların izleneceğini aktarmıştır. Yazar eseri iki ana bölümden oluşturmuş, ilk bölümde okuyucunun konuyu daha iyi anlayabilmesi adına "harfler" konusundan başlamıştır. Ardından mahreç, sıfat ve lahn konularıyla, sonrasında gelecek bölüm için alt yapı oluşturmuştur. Bu sırada geçmişten günümüze kadar Kıraat âlimlerinin belirlediği bazı okuyuş hatalarını ele alarak bunların izahını yapmıştır. Bu izahların hemen ardından hataların sebeplerini ve çözüm yollarını Kur'ân'dan örnek ayetlerle izah etmiştir. Genel olarak kültürümüzde tecvit denildiğinde ârızî sıfatlara indirgemek gibi bir yanlış olduğu fakat bundan daha elzem olan mahreç ve lâzımî sıfatlar konusu olduğunun altını çizmiştir. Ve yine sıfat ve mahreç konusunun Kur'ân'ı doğru okuma noktasında ilk sırada yer aldığının altını çizmektedir. Yazarın bu konu üzerinde çokça durma sebebi tilavetin ibadet boyutuna da etki etmesidir. Nitekim yazar önsözün ilk cümlesinde: "Tilaveti ibadet olan Ku'ân'ın doğru okunması da önem arz etmektedir." diye izah etmektedir. Teorik bilgileri anlaşılabilir şekilde sadelikte anlatan yazar, ardından pratik yapma esnasında çokça yapılan hatalar üzerinden nüanslar vermiştir. Ardından Arap dilindeki harflerin sayısındaki ihtilaflara varıncaya kadar birçok konuyu izah etmiştir. Ortaya konulan ihtilaflar konusunda yazar genel kabul görenlerin yanında çok az taraftarı olan görüşleri dahi zikretmiştir. Tabi bunları zikrederken ihtilaf konularında savunulan görüş ve bu görüşe karşı olan alimlerin görüşlerini sarıh bir şekilde ortaya koymuştur. Diğer taraftan yazar Kur'ân tilaveti sırasında "temsili kıraatin" önemine vurgu yapmaktadır. Tabi bunların hepsi bir araya geldiği zaman bir usul oluşacağı, bu usulün ise "fem-i muhsin" kişi olan hocadan alınması gerektiğini belirtmiştir. İkinci bölüm ise her harfin tüm yönüyle tanıtımı yapılmaya yapımı ve bu konuda büyük başarı sağlanmıştır. Oluşturulan tablolar sayesinde ise okuyucunun daha rahat anlamasını hedeflemiştir. Dolayısıyla bu kitap, izlediği metot, kapsamlı içeriği ve sonuçları bakımından literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu değerlendirmede, Kılıç'ın *Kur'an Tilavetinde Usul ve Esaslar* isimli çalışması yöntem ve içerik olarak ele alınmış, yazarın yorumları ve ulaştığı sonuçlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ârızî Sıfat, Lâzımî Sıfat, Mahreç, Lahn, i'câz.

Procedures and Principles in the Quran

Abstract

Mustafa Kılıç, in his work called Methods and Principles in the Recitation of the Qur'an, conveyed the mistakes made by the reader during the recitation of the Qur'an and the ways to be followed in order to eliminate these errors. The author created the work in two main parts, and in the first part, he started with the subject of "letters" in order for the reader to understand the subject better. Then, with the topics of origin, adjective and lahn, he created the infrastructure for the next section. In the meanwhile, he dealt with some of the reading errors determined by the recitation scholars from the past to the present and explained them. Immediately after these explanations, he explained the reasons for the mistakes and the ways to solve them with example verses from the Qur'an. He underlined that, in general, when tajwid is mentioned in our culture, it is a mistake to reduce it to accidental adjectives, but that it is a matter of origin and necessary adjectives, which are more essential than that. And again, he underlines that the subject of adjectives and origin is in the first place at the point of reading the Qur'an correctly. The reason why the author dwells on this subject a lot is that the recitation also affects the worship dimension. As a matter of fact, the author states in the first sentence of the preface: "It is also important to read the Qu'an, whose recitation is worship." he explains. Explaining the theoretical information in an easy to understand manner, the author then gave nuances over the mistakes made during practice. Then, he explained many issues, including the conflicts in the number of letters in the Arabic language. Regarding the conflicts put forward, the author has also mentioned the views that have few supporters besides the generally accepted ones. Of course, while mentioning them, he clearly revealed the views defended on the issues of conflict and the views of scholars who were against this view. On the other hand, the author emphasizes the importance of "representational reading" during the recitation of the Qur'an. Of course, he stated that when all these come together, a method will be formed and this method should be taken from the "fem-i muhsin" person, the teacher. The second part should be made to introduce all aspects of each letter and great success has been achieved in this regard. Thanks to the tables created, it is aimed for the reader to understand it more easily. Therefore, this book makes an important contribution to the literature in terms of its method, comprehensive content and results. In this evaluation, Kılıç's work called Methods and Principles in the Qur'an Recitation was handled as method and content, the author's comments and the results he reached were examined.

Keywords: Incidental Adjective, Necessary Adjective, Mahreç, Lahn, i'câz.

Giriş

Mustafa Kılıç tarafından kaleme alınan eser, ilahiyat fakültesi öğrencilerine tecvit ilmi açısından temel oluşturma adına okutulabilecek bir çalışma niteliğindedir.

Eser iki ana bölümden müteşekkildir. Müellif, önsözünde eseri yazma gerekçesini açık bir şekilde izah etmiştir. Çalışmanın başından itibaren Kur'ân'ın doğru bir şekilde okunması ve bunun nasıl yapılacağı hususunda bilgilere yer vermiştir. Hatta sorunun en temelinde giderek bahse konu olacak hataları bertaraf etmek adına kaleme aldığını görmekteyiz. Yazar klasik eserlerde dikkat çekilen hatalı telaffuzların, genel olarak günümüzde de karşılaşılmakta olduğunu belirtmiştir. Özellikle bazı kaynaklarda kaydedilen hataların derlenerek zikredilen yanlışlara düşmemek veya mevcut hataları gidermek için yapılması gerekenlerin belirli bir sistematik dâhilinde sunulmasının, Kur'ân'ın doğru tilavet edilmesine ve Kur'ân eğitimi süreçlerine katkı sunacağı kanaatinde. Müellif eserini bu amaca yönelik olarak kaleme aldığını belirtmiştir.

Çalışmada; Arap dilinde harfler, harflerin mahreçleri ve lâzımî sıfat konuları ele alınmış; genel olarak klasik kaynaklarla sınırlı olmak üzere âlimlerin Kur'ân okuyucusuna yaptığı tavsiyeler tespit edilip değerlendirilmiştir. Akabinde giriş bölümünü (s.s 15-27) kısa üç başlık olarak tasnif edilmiştir. Yazar ilk başlık olarak "Kur'ân'ın Usulüne Uygun Okumanın Önemi" ile başlamış ve burada Kur'ân'ı usûlüne göre okumanın aslında sadece "güzel ses" olmadığı meselesinin mahiyetini izah etmiştir. İkinci başlık ise "Kur'ân Tilavetinin Esasları Olarak Mahreç ve Sıfat" başlığıdır. Bu başlıkta Kur'ân'ı usûlüne uygun biçimde okumak isteyenlerin yapmaları gerekenleri beş maddede toplamıştır. Bunlar: harflerin mahreçlerini bilmek, harflerin sıfatlarını bilmek, bir harf diğerleriyle terkibe girdiğinde uygulanması gereken hükümleri bilmek (fennî tecvit), tilavette rol oynayan ağızdaki uzuvları, çokça tekrar yapmak suretiyle harflerin ve diğer tecvit uygulamalarının doğru telaffuzuna alıştırmaktır. Yazar bütün bunların, bir fem-i muhsinden müşâfêhe yoluyla uygulamalı olarak öğrenildiğini izah etmiştir.

Yazar, harflerin; mahreçler ve sıfatlarına uygun okunmadığı takdirde telaffuzun bozulacağı, harfin başka harfe dönüşmesi ya da Arap lügatinde makbul olmayan başka bir sese dönüşeceğini ifade etmiştir. Bu tür hataların ayetin manasını bozacağı ya da zedeleyeceği hususunda uyarılarda bulunmuştur. Harflerin ayrıştırılması bağlamında sadece mahreçlerin yeterli olmadığı, sıfatlarında elzem olduğunu örneklerle izah etmiştir. Bu çerçevede konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak adına Debreli Hoca'nın (ö. 130/1888'den sonra) bazı izahatlarına yer vermiştir. Yaşadığı dönemde mahreç ve sıfat eğitiminin metruk hale geldiğini belirten Debreli Hocadan bahsederken konunun ehemmiyetine binaen yazılan şu bölüm çok dikkat çekicidir:

"Kalıp olmadıkça altın ve gümüş dökmek mümkün olmadığı gibi harflerin mahreçleri doğru telaffuz edilmedikçe mananın da sahîh olmayacağını, bu durumun ise namazın sıhhatine bile hâle getireceğini savunmuştur. Böylece harflerin mahreçlerini, mananın ortaya çıktığı kalıplar olarak tavsif etmiştir. Harflerin mahreçlerinin mizana, sıfatların ise mihenk taşına benzetilmesine değinip mahreçlerin ve sıfatların bilinip uygulanmasının önemine vurgu yapmıştır."

Yazar tecvit dendiği zaman sakın Ū'un ve sakın ř'in halleri, medler, idgam gibi ârızî sıfatlar içinde değerlendirilen konulara indirgenmediği; mahreç ve lâzımî sıfatların konu

dışına itildiğinden bahsetmiştir. Nazarî ve uygulamalı olarak yer yer verilen mahreççitimi, teori-pratik açısından çok zayıf kaldığını belirtmiştir. Müellif mahreç ve sıfat bilmeksizin harfin nasıl ve nereden çıktığını anlamının, anlatmanın ve kavramanın hem hoca hem de öğrenci açısından oldukça güç olduğunu aktarmıştır. Sonrasında "Neden fem-i muhsine ihtiyaç vardır?" sorusunun cevabını kısa bir biçimde vermiş ve buna bağlı olarak müşâfefe terimini açıklamıştır. Fem-i muhsin olmaz ise teorik yanı ağır basan Kur'ân-ı Kerim öğreniminin eksik ya da yanlış olacağını belirtmiştir. Buna göre Kur'ân'ı doğru öğrenme adına "bol tekrar ve fem-i muhsin" çok büyük öneme sahiptir.

Müellif, eserin birinci bölümündeki konuları (ss.47-119)"Arap Dilinde Harfler, Mahreçler ve Sıfatlar" ana başlığı altında, dört alt başlık olarak ele almıştır. İlk alt başlık olarak "Arap Dilinde Harfler" (s.s 33-52) başlığı ile başlamış, bu kısmı da kendi içinde "Mucem Harfler, Aslî Harfler ve Fer'î harfler" başlığı altında tasnif etmiştir. "Fer'î Harfler" başlığını "Makbul Olanlar ve Makbul Olmayanlar" olarak ikiye ayırmış ve bunları da alt başlıklara ayırmıştır. Ana başlık altında özellikle Arap literatürü hakkında pek çok bilgiye yer vermiştir. İlk olarak bazı Arap dili âlimlerinin; harfler, harflerin mahreçleri, sıfatları, lakapları gibi konuları idgam bahsine hazırlık olarak aldığı vurgulamıştır. Tam burada Sîbeveyhi'nin (ö. 180/796)el-Kitâb adlı eserinde güzel idgam ile caiz olmayan idgam, güzel bulunmayan idgamın bilinmesi adına harfleri ve sıfatları anlattığını, kendisinden sonra gelenlerinde eser üzerine yazılan şerhlerde de aynı yöntemi kullanarak bir usul oluşturduğunu ifade etmiştir. Yazar "Neden mahreç bilgisi gereklidir?" sorusunun cevabını güzel bir izahat ile İbn Yaîş'ten (ö. 643/1245) vermiştir. Buna göre harfler arasında idgam yapmaktaki maksadın, seslerin birbirine yakınlaştırılması ve birbirine katılması olduğu, bu sebeple mahreç bakımından birbirine yakın ve uzak olan harfleri bilmek için mahreç bilgisinin gerekliliğini vurgulamıştır. Yine bu konuyu idgam meselesi üzerinden irdeleyerek idgamın mahreçleri aynı veya yakın olan harfler arasında yapıldığını, bu durumun Arap dili âlimlerini daha erken dönemde mahreçler ve sıfatlar hususunda çalışmalar yapmaya ittiğini belirtmiştir. "Mu'cem Harfler" başlığında konuya açıklık getirmek adına açıklamalarda bulunmuş, İbnEbî Meryem (ö. 565/1170) ve Merğînî (ö.1349/1931) gibi âlimlerin konuya dair görüşlerini aktarmıştır. "Aslî Harfler" başlığında ise Arapların erken dönemde belirledikleri harfleri "Aslî ve Fer'î" harfler olmak üzere iki kısma ayırdığını zikretmiştir. Yazar burada aslî harflerin sayısı hakkında ulemanın²⁹ sayısı üzerinde ittifak ettiğini fakat bu sayı hakkında bazı âlimlerin farklı görüşlere sahip olduğunu söylemiştir. Özellikle hemze-elif meselesinde farklı görüşlerin bulunduğu, bunlardan ikisinin bir harf mi yoksa farklı harfler olduğu mu konusu üzerinde görüşlere yer vermiştir. Örneğin Müberred (ö. 286/900), elif ve hemzenin tek harf olduğunu öne sürmüş ve harf sayısını yirmi sekiz olarak kabul etmiştir. Birçok âlim de buna karşı çıkarak harf sayısının yirmi dokuz olduğu hususunda Müberred ve savunucularını tenkit etmişlerdir. Fakat yazar Müberred'in görüşü hakkında açıklamalar yaparak, aslında onunda yirmi dokuz sayısına tabi olduğunu beyan etmiştir. Müellif burada hemzeye mahsus özel bir yazım şekli bulunup bulunmaması meselesi ile onun hece harflerinden olup olmadığı konusunda ayrı ayrı değerlendirmenin daha uygun olacağı görüşünün muteber olduğunu belirtmiştir. Daha sonra teknik bir bilgi olarak harflerin mahreçlerinden çıkış sırasına göre Sibeveyhi'nin sıralamasının birçok âlim tarafından kabul görüp bazen sırasının değiştiğini ifade etmiştir. Tam burada elif ve hemze isminin

birbiri için kullanılıp kullanılmadığı hususunu âlimlerin görüşleri ışığında örneklerle açıklamış ve izah etmiştir. Sonrasında yazar “*Fer’î Harfler*” başlığında fer’î harfleri açıklayarak başlamış ve sonrasında bunları “*Makbul Olanlar*” ve “*Makbul Olmayanlar*” olarak tasnif etmiştir. “*Makbul Olan*” demek Arapçadaki yirmi dokuz harften neşet eden altı harf demektir. Bunların mahiyetini (ss. 40-45) açıklayarak bu harflerden bazılarının menşesine varana kadar literatür bilgisi sunmuştur. Konuya binaen son olarak âlimlerin bu harflerin tilavette ve Arap dilinde kullanılıp kullanılmamasına dair bildirdikleri görüşleri izah etmiştir. Burada yazar diğer tecvit kitaplarında olduğu gibi bir sıralama yapmamıştır. Birçok eserde makbul olan harfler bahsinde beş harf olup onlar şu şekildedir; Hemze-i Müsehhele, Elif-i Mümale, Sâd-ı Müşemme, Lam-ı Muhaffeme ve Nun-i Muhfattır. Yazarın ise Nun-i Muhfat, Elif-i Mümale, Eli-i Mufahhame, Hemze-i Müsehhele, Sâd-ıMüşemme ve ح Harfine benzer şekilde telaffuz edilen ش harfi olarak altı madde saymıştır. “*Makbul Olmayanlar*” ise yirmi dokuz harften neşet eden altı harfin üzerine, sahih olmayan sekiz harf daha demektir ki bunlarla beraber Arap dilindeki mevcut harf sayısı kırk üçe çıkar. Bunları sekiz maddede anlatan yazar en sonda harflerin sayısı konusundaki ihtilafları açıklamıştır (ss. 48-51).

Müellif ikinci alt başlık olan “*Harflerin Mahreçleri*” bölümünde ilk olarak mahrecin ne olduğu hususuna değinmiştir. Bazılarına göre harfin ortaya çıkıp belirlediği yer iken bazılarına göre ise harfin sesinin kesildiği yer olarak vurgulanmıştır. Fakat yazara göre her ikisi de aynı şey olmakla “*harfin sesinin ortaya çıkıp kesildiği yer*” olarak tanımlamıştır. Bu alt başlığı da “*Mahreçlerin Sayısı, Mahreçler ve Mahreçlerin Çalışma Usulü*” olarak üç başlığa ayırmıştır. İlk olarak mahreçlerin sayısı hususunda Halîl b. Ahmed’enispetle on bir, on dört, on altı ve on yedi sayılarını dile getirilmiştir. Sîbeveyh, İbn Cinnî, Saîdî, Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Amr ed-Dânî, Abdülvehhâb el-Kurtubî, Zemahşerî, İbn Ebî Meryem, Hemedânîgibi âlimler on altı sayısını savunurken Ferrâ, Kutrub, Cermî, İbn Keysân, İbn Düreydgibi âlimler de bu sayının on dört olduğunu savunmuştur. Fakat yazarözellikle İbnü’l-Cezerî ile birlikte harflerin mahreçlerinin on yedi olduğunu kabulünün baskın olarak öne çıktığını, bu nedenle harflerin mahreçleri, İbnü’l-Cezerî’nin yaptığı mahreç taksimine göre yapılacağını aktarmıştır. Bu bilginin akabinde ise mahreçlerin boğaz, dil ve dudaklardan olmak üzere üç organdan çıktığını zikretmiştir. Yazar genel kabul gören görüşe göre harflerin beş küllî mahreç ve on yedi cüzi mahreçten çıktığını ifade etmektedir. Bundan sonraki süreçte bu beş ana mahrecin “*cevf bölgesi, boğaz bölgesi, dil bölgesi, dudak bölgesi ve geniz bölgesi*” olarak ne olduğunu ve bunların içinde olan on yedi cüz’î mahreci açıklamıştır. Ardından ise her cüz’î mahreçteki harf sayısını ve bunların hangi harfler olduğunu zikretmiştir. Ek olarak da mahreçler ve harfler noktasında konuya dair eğer ihtilaf var ise onları dile getirmiştir. Tüm bunlardan sonra “*Harflerin Çalışma Usulü*” başlığı altında ise harflerin tek başına okunurken Halîl b. Ahmed’in harfin sonuna he (ه) harfi getirdiğini, Sîbeveyhi’nin de bunun yerine harfin sonuna elif (ا) getirilmesinin daha caiz olacağını söylemiştir. Netice itibarıyla âlimlerin bazıları, harflerin mahreçlerini harfi sâkin veya şeddeli kılıp başına bir hemze-i vasıl getirerek belirleyebilmek için harflerin sıfatlarına riayet edilerek doğru bir şekilde telaffuz edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Buradan hareketle yazar aktarılan bilgiler doğrultusunda Kur’ân eğitiminde harflerin doğru telaffuzlarının öğretilmesinde harflerin sâkin veya şeddeli kılıp evveline hemze-i vasıl getirilmesi yönteminin uygulandığını

belirtmiştir. Yazar harflerin mahreçlerinin anlatılan şekilde tespit edilebilmesi için, söz konusu harflerin sıfatlarına göre doğru telaffuz edilmesi gerektiğini ifade eder. Zira yazara göre yanlış telaffuz, hatalı tespiti de beraberinde getirecektir (s. 66).

Üçüncü alt başlık ise "*Harflerin Sıfatları*" konusudur. Burada yazar sıfatın lügat tanımını ardından da terim manasını açıklanarak başlamıştır. Sonra sıfatların tasnifi ve sayısı hakkında bazı görüşleri zikrederek konuya giriş yapmıştır. Sıfatların *lâzımî* ve *ârizî* olmak üzere ikiye ayrıldığını beyan eden yazar akabinde yaklaşık 43 sayfada *lâzımî* sıfatları işlemiştir. İlk olarak *lâzımî* sıfatın tanımını yapmış; buna göre "*harften hiçbir zaman ayrılmayan cehr, isti'la ve itbak gibi özelliklerdir.*" Buna ek olarak yazar *lâzımî* sıfatları İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr* adlı eserinde zikrettiği *lâzımî* sıfatları esas aldığını beyan eder. Sonrasında sıfatların sayısı hakkındaki görüşleri ön bilgi olması hasebinde beş sayfaya yakın bir bölüm halinde okuyucuya sunmuştur. Burada sayı hakkında farklı görüşler vardır. Fakat en dikkat çeken kanaatimizce İbnü'l-Cezerî'ninkidir. Çünkü o üç farklı eserinde üç farklı sayı zikretmiş, bazen bir eserde aldığı sıfatı diğerinde zikretmemiştir. Müellif bu konuya dair son olarak harflerin sıfatlarının çok olduğu, fakat bunlar arasından telaffuza en çok etkisi olanların âlimlerce seçildiğini ifade etmiştir. Bundan dolayı seçilen sıfatların bir âlimden diğerine farklılık göstermesini normal karşılamıştır. Hemen bu izahattan sonra "*Zıttı Olan Sıfatlar*" konusuna başlayan yazar, burada klasik bir usul olarak zıttı olan sıfatların harf sayısı az olandan gidilerek çok olana varılacağını ifade etmiştir. Fakat yazar sıralama konusunda farklı bir sıra takip eder, klasik usulde; cehr-hems, rihvet-şiddet-beyniyye, istifal- isti'la, infitah-ibak, ismat-izlag şeklinde iken yazar bu sıralamayı istifal- isti'la, infitah-ibak, cehr-hems, rihvet-şiddet-beyniyye olarak almıştır. Bunun sebebi ise, ülkemizde yürütülen Kur'an eğitiminde öncelikli olarak göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülen sıfatları öne aldığını ifade etmiştir (s. 73).

Yazar bu sıralama sonrasında sıfatların kelime manası, terim manası, ihtilaf varsa ihtilaf konusu ve sıfatın olduğu harfleri açıklamıştır. Ardından "*Zıttı Olmayan Sıfatlar*" konusuna geçmiştir. Müellif eserinde bu sıfatlardan doğru seslerin tanımlanmasında en çok kullanılan sıfatları alındığını kendisi ifade etmiştir. Yine müellif burada genel hatları ile İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr* eserinde zikrettiği sıfatları esas almıştır. Maddeler halinde bu sıfatları sıralamış; kelime manası, terim manası, ihtilaf varsa ihtilaf konusu ve sıfatın olduğu harfleri açıklamıştır. Son olarak da "*Kuvvet Bakımından Sıfatlar*" konusuyla *lâzımî* sıfatları bitirmiş, Kastallânîve Sa'îd Yusuf es-Semennûdî'nin sıfatlar cihetinde harflerin kuvvetlilik ve zayıflık bakımından yapmış oldukları harf tasnifini zikretmiştir. Tabi ki bunlarda bulunan farklılıkları açıklamış ve son olarak güçlülük-zayıflık bakımından harfi bilmenin elzem olduğunu, zira harflere hakkını vererek okumak için bunların bilgisine sahip olmamız gerektirdiğini bildirmiştir.

Bu bölümden sonra "*Ârizî Sıfatların*" bazılarını saymış, ardından "*Sıfatların Faydaları*" başlığında, sıfatların sağladığı üç faydayı örnekleri ile zikretmiştir. İlk olarak sıfat bilmek mahreçleri aynı olan harflerin seslerinin farklılaşmasını sağlayan unsurdur. İkinci olarak harflerin kuvvet bakımından kuvvetli-zayıf olduğu bilinir. Bu sayede idgam konusu daha iyi anlaşılır. Mevcut olan idgam tam mı nakıs mı olduğu rahatlıkla anlaşılır. Son olarak sıfat bilmek kuvvet bakımından bilinen harf bizi *lahn*'den uzak tutar. Yazar

buranın sonuna ilaveten sıfat bilmenin fonetik olarak da bir iç disiplin sağladığını belirtir. Bu bakımdan sıfatlar Kur'ân'ın i'câzı hususunda büyük öneme sahiptir.

Son olarak yazar "lahn" konusundan bahsetmiştir. Lahn, Kur'ân tilavet ederken harflerin zat ve sıfatlarında hata yapmak olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında bunun "lahn-ı celi ve lahn-ı hafi" olarak ikiye ayrıldığını ifade etmiştir. Lahn-ı celi'nin; bir harfi başka harfe çevirmek, mevcut harekeyi değiştirmek ve kelimeye harf ilave etmek veya lafızdan harf eksiltmek olarak izah etmiştir. Lahn-ı hafi'nin gizli hata demek olduğu ve bir kısmının için ehli tarafından bilineceği, bir kısmının da orta seviyede Kur'ân okuyabilenler tarafından fark edilebileceği bilgisini ilave etmiştir. Bunları kitabın genelinde olduğu gibi; okuyucunun daha iyi anlaması için, örnekleri ile beraber açıklamıştır. Lahn konusunu uyarı niteliğindeki şu cümle ile bitirmiştir. "Kur'ân'ın usulüne uygun okunabilmesi ve lafzî i'câzının tilavete yansıtılabilmesi için lahn'in her türlüünden sakınmak gerekmektedir. Böylece Kur'ân'ın hem anlamını korumak hem de lafzî i'câzını sergilemek mümkün olacaktır." (s. 118)

Son olarak "Değerlendirme" kısmında genel bir özet niteliğinde buraya kadar olan kısmı iki sayfada aktarmıştır. Son paragrafta ise eserin bundan sonraki kısmı hakkında nüanslar vererek bu bölümü bitirmiştir.

İkinci bölüm eserin de ismini aldığı "Kur'ân Tilavetinde Usul ve Esaslar" bölümüdür. Bu bölüm birinci alt başlık "Kur'ân Tilaveti: Harfler, Mahreçler ve Sıfatlar" adı altında eserin bundan sonraki içeriğini kapsamaktadır. Bu bölüm 126-344. sayfaları arasında olup 188 sayfadan müteşekkildir. Yazar bu bölümde her harfi müstakil olarak ele almış; Tecvit âlimlerinin yazdıkları eserlerde ele aldıkları telaffuz hatalarını bir araya getirerek tasnif etmiştir. Bu hataların nedenlerini ve düzeltme yollarını her harfin kendi bölümünde ayrı ayrı belirtmiştir. Bu harfler Arap dilindeki alfabetik sıraya göre sıralanmış, "Tilavete İlişkin Esaslar" başlığı ile de her harfe dair ihtarlar ortaya konulmuştur. Her harfin her maddesine en az bir örnek olmakla çoğu zaman üçten çok örnekle daha iyi kavranmasını hedeflemiştir. Tüm bunlar yapılırken mahreç-sıfat birlikteliğinden taviz verilmeden bütün halinde sunulmuştur. Bütün bunlar göz önünde olacak şekilde her harfin incelik-kalınlık özelliğini zikrederek başlamış, kendisinde bulunan sıfatları, çıktığı külli ve cüz'î mahreci belirtmiş, hangi hallerde yanlış okunduğunu ve nasıl doğru okunması gerektiğini belirtmiştir. Âlimlerin belirtmiş oldukları hataları her harfin müstakil bölümünde numaralandırmak suretiyle ayırmış ve toplamda 29 harf için 285 tane hata yapılması muhtemel durumu izah etmiştir. Yazar bu hataların yapılmaması için nasıl bir çalışma yapılması gerektiğini izah etmiştir. Bunların içinde en çok örneğe sahip olan üç harf şunlardır; ﺕ harfinin 17, ﺕ harfinin 19 ve ﺕ harfinin 20 tane örneği vardır.

Müellif eserin sonunda "Değerlendirme ve Sonuç" bölümlerini yazarak eseri sonlandırmıştır. Değerlendirme kısmında ikinci bölüm hakkında genel bir değerlendirme yapmış, aslında mahreçler ve sıfatların Kur'ân tilavetinin usul ve esaslarını oluşturduğuna, bunları bilmenin ve uygulamanın önemli olduğunu tekrardan belirtmiştir.

Sonuç kısmına gelindiğinde ise yazar, yapılan çalışmaların ayetlerin metnini ve manasının korunmasına hizmet ettiği; bazı telaffuz hataların manayı değiştirdiği, bazılarının da lafzî i'câzına zarar verdiğini aktarmıştır. Harf ve kelimelerin doğru telaffuzu için mahreç ve sıfat bilmenin, bunları doğru bir biçimde uygulamanın

zikrettiğimiz konular çerçevesinde çok elzem olduğunu belirtmiştir. Bunları bilmenin okuyucuyu birçok hatadan uzak tutacağı kanaatindedir. Mahreç ve sifata bağlı kalmadan okumanın keyfi bir okuma olacağı ve bunun yanlışlara gebe bir eylem olduğunu izah etmiştir. Birçok klasik eserin de doğru telaffuz üzere yazıldığını belirtmiştir. Kur'ân lafızlarının doğru telaffuzu konusunda yapılan uyarıların pek çoğunun yine harflerin lâzımî sıfatları ile bağlantılı olduğunu kaydetmiştir. Diğer yandan mahreç ve sıfat bilmenin kendi başına yeterli olmadığı pratik yapmanın çok önemli olduğunu dile getirmiştir. Yani bilgi-beceri birlikteliği sağlanmalıdır. Pratik yaparken bir metot olarak; evvela harfin müstakil bir şekilde doğru telaffuzunun ardından birbiriyle terkip halinde, kelime içinde çalışılmasının uygun olacağını belirtmiştir. Buna ek olarak öğrencinin hocadan öğrendiğini bol tekrar sayesinde pekiştirebileceğini aktarmıştır.

Ve son olarak okuyucu hatalarına verdiği örneklerin, aslında bugünde halen pek çok kişi tarafından yine yanlış telaffuz edildiğini belirtmiştir. Aslında eserde zikredilmeyip esasen çok daha fazla yanlışın bulunduğunu aktaran yazar, burada asıl olan mahreç ve sıfat bilgisine hakîm olarak telaffuz yanlışlarından uzak durulacağını aktarmıştır.

Sade bir dille kaleme alınan eserde, Arapça gibi grameri zengin bir dil ile alakalı okuyucunun kafasını fazla karıştırmaksızın terimsel ifadelerle yer vermiş; yerine göre fazlaca örnekle okuyucunun konuyu daha rahat kavraması amaçlanmıştır. Bu bağlamda tecvit ilmi açısından temel oluşturma adına okutulabilecek, ilgili konu etrafında oldukça doyurucu bir çalışma niteliği arz etmektedir.